

Lazarus en Johannes¹

Aan de schrijver van "Die Frucht der Lippen" toegedacht²

Waarom heeft Jezus Lazarus uit de dood opgewekt? Waarom heeft Jezus zolang gewacht tot het blijkbaar om opwekking van een dode ging in plaats van reanimatie, zoals bij de dochter van Jaïrus of bij de zoon van de weduwe uit Naïn? Was het een laatste strijd om het geloof van het volk, een laatste poging erkenning te verwerven?

Nee, dat was het niet. De evangelist Johannes richt de aandacht direct op het sterven van Jezus, doordat hij de zalving van Jezus (door Maria, de zuster van Lazarus) die eerst na de opwekking plaatsvond, aan het begin van dit hoofdstuk vermeldt.

Jezus wist heel goed, dat de opwekking van Lazarus zijn weg naar het kruis afwenden noch vertragen kon. Ja, nu pas goed beraden de hogepriesters en de Farizeeërs zich hoe ze hem zouden kunnen oppakken. De opwekking brengt het kruis alleen maar sneller dichterbij. Jezus had een bijzondere band met Lazarus.

Heer, zie degene die U liefheeft, hij is ziek.

Joh. 11, 3

Van geen der blinden, doven, melaatsen, lammen of zieken die naar Jezus worden gebracht, of die zelf tot hem komen, staat geschreven dat Jezus hen lief had zoals bij Lazarus.

Wie was dan Lazarus? "Die U liefheeft" - een tweede Johannes?

Daarna zegt hij tot hen: Lazarus onze vriend,
slaapt. Maar ik maak mij op
om hem uit de slaap te wekken.

Joh. 11, 11

Lazarus, onze vriend, zegt Jezus. Vriend is een belangrijk woord in Jezus' mond. Pas in de laatste nacht noemt hij zijn discipelen vrienden.

Niemand heeft grotere liefde dan wanneer hij zijn leven
geeft voor zijn vrienden. Jullie zijn mijn vrienden,
wanneer jullie doen wat ik gebied. Niet meer noem ik jullie knechten,
want de knecht weet niet wat zijn heer doet. Jullie heb ik echter vrienden genoemd
want alles wat ik van mijn vader heb gehoord heb ik jullie verkondigd.

Joh.15, 13-15

Rondom de vriendschap is het Johannes Evangelie geschreven. Maar hoe raadselachtig: Voor Jezus zijn discipelen die altijd bij hem waren vrienden noemde, was Lazarus al een vriend. De knecht weet niet wat zijn heer doet. De vriend is het bekend. - Was Lazarus de discipelen voor, hoewel hij niet bij de kleine kring van de twaalf hoorde en minder met Jezus was omgegaan dan zij? - "Die u liefheeft!" Zo kent Johannes elders alleen maar zichzelf.

---

¹ Na 1964 geschreven

² Eugen Rosenstock-Huussy, Die Sprache des Menschengeschlechts – eine Leibhaftige Grammatik in vier Teilen, pagina 799 ev., 2e band, Heidelberg 1964

Was Lazarus een tweede Johannes? Blijkbaar heeft Johannes het zo gevoeld. Jezus hield van Lazarus, zoals hij hem, Johannes, liefhad. Geheel en al ziel moet Lazarus geweest zijn. Ten koste waarvan? Was hij misschien...arm van geest?

Jezus nu had Martha en haar zuster en Lazarus lief.

Joh. 11, 5

Een opmerkelijke volgorde. Zoals in het eerste vers:

Lazarus van Bethanië, uit het dorp van Maria en haar zuster Martha.

Joh. 11, 1

In dit kleine gezin van twee zussen en een broer was de broer blijkbaar niet het hoofd van het gezin. En dat in Israël. Was Lazarus iemand die hulpbehoevend was, aangewezen op de liefde van zijn zusters? Lazarus = Eleasar = "God helpt!"

Wanneer de evangelist Lucas vertelt over Jezus' verblijf in het huis van de zusters, vermeldt hij Lazarus niet. Het kan zijn zoals enkelen denken, dat Lucas over hem zwijgt om hem ingeval hij nog leefde niet opnieuw aan haatgevoelens uit te leveren. Want ook zijn leven liep toen gevaar.

De hogepriesters beraadslaagden dat ze ook Lazarus zouden doden, want velen van de Joden gingen om zijnentwil over tot geloof in Jezus.

Joh. 12, 10,11

Maar zelfs wanneer dat voor Lucas een reden zou zijn om over Lazarus te zwijgen, dan zou het toch slechts de uiterlijke reden zijn, die hem helpt de innerlijke grens van zijn eigen spreken te onderkennen. Want noch Mattheus, noch Marcus, noch Lucas konden de opwekking van Lazarus verkondigen. Die was hen zelf nog verhuld.

In de kuisheid van hun geest hebben ze ongezegd gelaten wat voor hen nog onzegbaar was. Mattheüs en Marcus berichten over de opwekking van de dochter van Jäirus. Lucas bericht verder ook nog over de opwekking van de zoon van de weduwe uit Naïn. Bij deze twee opwekkingen gaat het blijkbaar om reanimatie, zoals in het Oude Testament de opwekkingen uit de dood door de profeten Elia en Elisa. De opwekking van Lazarus echter, van wie zijn zuster zeggen moet: "Heer, hij stinkt al, het is immers de vierde dag!"- zo'n opwekking uit de dood was niet alleen ongehoord, de Farizeeërs en de hogepriesters hadden er met recht een afkeer van. "Wie een gestorvene aanraakt, die zal zeven dagen onrein zijn", zegt de Torah van Mozes (Leviticus 19, 11).

Lucas zwijgt weliswaar over Lazarus, maar noemt toch zijn naam. In de gelijkenis van de rijke man en van de voor zijn deur liggende zieke arme, die de naam Lazarus draagt, benadert Lucas de grens van zijn begrip van de opwekking van Lazarus van Bethanië.

Het geschiedde echter dat de bedelaar stierf en door de engelen gedragen werd tot in de schoot van Abraham.

Maar ook de rijke stierf en werd begraven.

En toen hij in het dodenrijk zijn ogen opsloeg, gepijnigd nu, ziet hij Abraham van verre en Lazarus in zijn schoot.

En hij riep en zei: Vader Abraham! Ontferm u over mij

en zend Lazarus dat hij de toppen van zijn vingers in het water doopt

en mijn tong verkoelt; want ik lijd pijn in deze gloed.
Maar Abraham zei: "Kind, gedenk
dat gij het goede ontvangen hebt in uw leven
en Lazarus in gelijke mate het kwade; en nu wordt hij vertroost
en gij lijdt smarten. En boven dit alles, tussen ons en u is er
een grote kloof zodat degenen die van hier tot u willen gaan
dat niet kunnen, en die daar zijn van daar niet tot ons."
Maar hij zei: "Ik bid u dan vader
dat gij hem zendt naar het huis van mijn vader; want ik heb
vijf broeders; hen moet hij waarschuwen, opdat ook zij niet komen
in deze plaats van pijniging. "Maar Abraham zegt: Zij hebben
Mozes en de profeten - daar moeten zij naar luisteren."
En hij zei: "Nee, Vader Abraham! Maar als iemand
van de doden tot hen ging, dan zouden zij zich bekeren."
Doch hij zei tot hem: "Indien zij naar Mozes en de profeten niet luisteren,
zullen zij zich ook niet laten overtuigen,
als er iemand uit de doden opstaat."

Lucas 16, 22 t/m 31

Lucas heeft niet meer gezegd, dan wat hem dankzij een gelijkenis van Jezus naderhand van de opwekking van Lazarus van Bethanië verstaanbaar was geworden: de terugkeer van een dode bewerkt geen geloof. Vanuit een innerlijk moeten heeft hij verder gezwegen. Daardoor heeft hij voor Johannes de weg open gelaten om vele jaren later dat te kunnen zeggen was tot op Johannes onzegbaar bleef.

Evenwel: Lazarus is bij Lucas een arme, hulpeloze mens, die buiten het leven ligt en de hemel toebehoort. Hij ligt! De macht van de taal roept in haar sprekers onwillekeurig die lichaamshoudingen op, die de gehele mens invoegen in het proces van spreken. Daar staat de strijdende Mattheüs, knielt de gegrepen Marcus, zit de onderwijzende Lucas en ligt de ontvangende Johannes.³

Lazarus en Johannes! Een band vol geheimen. Beiden liggen: de ene in nood, de andere in extase. Beiden zijn vrienden van Jezus, beiden heten ze "die je liefhebt". Beiden zijn maagdelijke zielen, Lazarus in armoede van de geest, Johannes in plaatsbekleding; Lazarus omsluiert, Johannes verlicht. Beide behoren aan de hemel toe: Lazarus vleugellam, door engelen gedragen; Johannes, wiens oud-kerkelijk symbool de adelaar was, op eigen vleugels.

Jezus hield van Lazarus, Lazarus was voor hem een vriend als Johannes, een geschenk van de vader, een ziel als van een bruid, die bij vrouwen woonde. Weer zoals Johannes; want we lezen in het hoofdstuk van de kruisiging:

En bij het kruis van Jezus stonden zijn moeder
en zijn moeders zuster, Maria de vrouw
van Klopus en Maria Magdalena.
Toen Jezus zijn moeder zag en bij haar de discipel
die hij liefhad,...

Joh. 19, 25

---

³ Rosenstock-Huessy in: Die Frucht der Lippen, Die Sprache des Menschengeschlechts II, blz. 797-903

Johannes stond onder het kruis, als enige van de discipelen, maar bij de drie Maria's, die samen de vrouw waren; Maria de moeder - Maria de echtgenote – Maria de maagd.

Hoe kostbaar was het leven van Lazarus voor Jezus. De zusters konden naar waarheid zeggen: "Heer zie, degene die u lief hebt, die ligt ziek terneer" - Jezus heeft geweend bij zijn graf. Jezus heeft hem, de bedelaar van de geest, opgewekt, weddend op komend weten van zijn discipelen, opdat Lazarus (onze vriend), wiens arme leven ondanks de opwekking toch slechts alleen maar aan herhaling bleef overgeleverd, hen tot teken zou zijn tegen alle loutere herhaling van het leven. Zo heeft Jezus Lazarus, wiens leven geen nut had, onontbeerlijk gemaakt. Op het gevaar af dat de hogepriesters ook Lazarus zouden doden, geeft Jezus hem een centrale plaats in het toekomstige evangelie van Johannes, de enige discipel die eens op een dag vanuit eigen nood in staat zou zijn te zeggen wat hier geschiedde.

Want voor de ogen van zijn discipelen heeft Jezus Lazarus opgewekt zodat ze dit als objectief feit konden gebruiken tegen ieder misverstand van zijn (Jezus') toekomstige opstanding.

Wat ik doe weet gij nu nog niet,
maar gij zult het na dezen verstaan.

Joh. 13, 7

En vrolijk gelooft Jezus in toekomstig geloof:

Lazarus is gestorven
en ik ben blij om uwentwil
dat ik daar niet geweest ben
opdat gij geloven moogt;

Joh. 11, 14,15

Om dit geloof bidt hij voor hij de dode uit het graf roept. Want ze mogen hem niet verkeerd begrijpen: hij is geen voorchristelijke wonderdoener. Ze moeten kunnen geloven dat hij door de Vader onder hen gezonden is, opdat ze zijn werken zullen vertalen en overzetten vanuit de voorchristelijke orde naar de volheid der tijden.

Vader, ik dank U
dat U mij gehoord hebt.
Maar ik weet dat Gij mij altijd hoort;
maar omwille van de schare, die rondom staat, zeg ik het,
opdat zij geloven dat Gij mij gezonden hebt.
En toen hij dit gezegd had, riep hij met luide stem:
Lazarus, kom naar buiten!
En de gestorvene kwam naar buiten,
gebonden aan handen en voeten met grafdoeken,
en zijn aangezicht verhuld met een zweetdoek.

Joh. 11, 41-44

Zijn gezicht was verhuld met een zweetdoek! Zo indrukwekkend was voor Johannes de terugkeer van deze zweetdoek, dat voor hem het achterblijven van de zweetdoek in het graf van Jezus voldoende was om in de opstanding te geloven.

Daar loopt zij
en komt bij Simon Petrus en bij de andere discipel,
die Jezus liefhad en zegt tot hen:
Zij hebben de Heer weggenomen uit het graf,
en wij weten niet waar zij hem gelegd hebben.
Daar gingen Petrus en de andere discipel naar buiten, en zij kwamen bij het graf.
Zij tweeën liepen met elkaar. En de andere discipel liep vooruit,
sneller dan Petrus en kwam als eerste bij het graf, kijkt naar binnen,
en ziet de doeken liggen; maar hij ging niet naar binnen.
Daar kwam Simon Petrus achter hem aan en ging in het graf,
en ziet de doeken liggen; en de zweetdoek,
die Jezus om het hoofd gebonden was, ziet hij niet bij de doeken liggen,
maar terzijde, opgerold op een aparte plaats.
Toen ging ook de andere discipel naar binnen, die als eerste bij het graf gekomen
was, en zag het en geloofde.
Want zij begrepen de Schrift nog niet,
dat hij uit de doden moest opstaan.

Joh. 20, 2 t/m 9

Jezus' zweetdoek:	teken van zijn opstanding.
Lazarus' zweetdoek:	teken van herhaling.
Jezus' opstanding:	de metamorfose van het leven
Lazarus' opstanding:	terugkeer naar het zelfde leven.

Al deze dingen heeft Johannes bewaard en gewogen in zijn hart. Met dit geduld is het hem gelukt voor de opwekking van Lazarus een nieuwe betekenis te scheppen als voortgang van de Heer. Als een onontbeerlijk element staat de opwekking van Lazarus in zijn evangelie. Veel heeft hij verzwegen, schrijft hij zelf aan het einde van zijn boek. Over de opwekking van Lazarus kon hij echter niet zwijgen. Als een centraal deel van zijn evangelie beschermt Lazarus' opwekking de opstanding van Jezus tegen een interpretatie als herhaling van het leven van Jezus van Nazareth.

En het Johannes evangelie in zijn geheel beschermt het menselijk geslacht tegen de terugval in de herhaling die al het leven bedreigt. Wat moet ook Johannes van Lazarus hebben gehouden. Onze vriend Lazarus. Door Lazarus wordt Johannes het raadsel van zijn eigen leven duidelijk.

Want onder welke druk werd zijn evangelie geboren? Was het noodzakelijk dat Johannes zijn evangelie schreef? Wanneer moeten we schrijven? Bij levensgevaar van onszelf of van anderen, ter zelfverdediging, dan, wanneer het in noodweer de enige weg is om onze identiteit te bewaren. Wij moeten spreken en schrijven en onderwijzen en getuigenis afleggen, wanneer wij of de vrede van onze ziel anders verloren zouden gaan. Een nieuwe stijl zal alleen onder uiterste druk geschapen worden. Mattheüs verwierf het recht zijn pen als zwaard te gebruiken toen het bloed van de martelaren de aarde van Palestina rood kleurde. Zo schreef ook Marcus toen de arena en het kruis in Rome op Petrus

wachtten. En Lucas heeft moeten schrijven toen de geesten van verschillende tijden om hun onderlinge ontsluiting riepen.⁴

Maar Johannes? Heeft Johannes moeten schrijven omwille van de vrede van zijn ziel? Sinds Jezus' kruis stond zijn leven onder het kruiswoord van de herhaling: Hij wordt aan Jezus' moeder toegevoegd en daarmee teruggestuurd in het leven van Jezus van Nazareth. Johannes was Jezus' vriend. Als de discipel die Jezus liefhad, niet onder zijn eigen naam, is hij aan zichzelf bekend. Bij de andere discipelen kwam hun leven-in-Christus bijna direct na Jezus' begrafenis uit zijn opstanding voort. Niet zo bij Johannes. Johannes leefde voor die tijd al in Jezus. Anders dan Mattheüs, Marcus of Lucas schrijft hij (op hoge leeftijd) zijn evangelie geheel van binnen uit. Wiens Ik is het, dat 120 keer als "ik ben" en verder nog 234 keer als alleen Ik in zijn evangelie voorkomt? Hij droeg het sterven van Jezus in zijn ziel mee. Hij had onder het kruis gestaan. Als vanzelf leidde zijn al christelijke ziel hem daarheen. Zonder lichamelijk te sterven was hij daar meegestorven. Daar, onder het kruis, had hij Jezus' moeder ondersteund. Zo riep hij Jezus' kruiswoord tot zich en over zich af: "Zie Uw moeder!", "Leef teruggaand tot U het geheim van het begin vindt!"

Van de vele kruiswoorden heeft Johannes er maar drie. De beide anderen zijn: "Mij dorst" en "Het is volbracht". Dat eerste woord heeft zo'n diepe indruk op hem gemaakt, dat hij alleen nog deze beide andere woorden opnam. Krachtens het bevel van de stervende Jezus neemt Johannes gelovig de plaats van Jezus van Nazareth in. Maria's zoon! Zo wordt hij in het aardse leven van Jezus teruggestuurd. Lichamelijk begon hij weer aan het leven van Jezus, in zijn ziel had hij zich in Jezus ten einde geleefd. De andere discipelen waren lichamelijk aan de dood uitgeleverd en in hun ziel vol van de opstanding. Zij moesten Johannes wel als anders dan zichzelf ervaren. En zo hebben ze hem ook ervaren. "Dit woord dan ging uit onder de broeders: deze discipel sterft niet!" (Joh. 21, 23). Maar sterk bond hen niettemin de Geest van Jezus: Johannes, weliswaar de andere, maar "onder de broeders".

Deze discipel sterft niet! Zo hadden de andere discipelen het woord van Jezus aan Petrus: "Indien ik wil dat hij blijft, wat gaat het U aan?" begrepen. Het is Johannes zelf verborgen gebleven tot aan de dag dat hij zijn evangelie schreef en toen zelf hoorde wat hij had geschreven.

Johannes, de adelaar, die naar de hemel wilde vliegen, werd naar het leven op aarde teruggeroepen. De opstanding viel hem nog niet ten deel. Is het niet merkwaardig dat Jezus na zijn opstanding niet geheel afzonderlijk aan zijn vriend Johannes verscheen, zoals hij bij Petrus, bij Jacobus, bij Paulus had gedaan? Was het niet nodig? Of moest dat wachten? Dieper dan de opstanding hebben het bloed en het water van Jezus tot de ziel van Johannes toegang gevonden. De begeerte tot zien bij Thomas bleef de ziener Johannes vreemd. Hij had bloed en water gezien. Daarin bereikt zijn evangelie haar hoogtepunt. Daar houdt hij in. Daar onderstreept hij.

...en terstond kwam daar bloed en water uit.
En die het gezien heeft, die heeft ervan getuigd,
en zijn getuigenis is waarachtig, en hij weet,
dat hetgeen hij zegt waar is,
opdat ook gij geloven moogt.

Joh. 19, 34-35

---

⁴ Rosenstock-Huessy, Die Sprache des Menschengeschlechts, II blz. 827

En in de eerste brief van Johannes nogmaals:

Deze is het die gekomen is met water en bloed, Jezus Christus:
niet met water alleen, maar met water en bloed.
En de Geest is het die ervan getuigt, want de Geest is de waarheid.
Want drie zijn er die getuigen: de Geest, en het water en het bloed;
en die drie zijn één.

1 Joh. 5, 6-7-8

En als hij in het voorlopige slothoofdstuk 20 over de opstanding vertelt, in drievoudig getuigenis, dan verhuult deze zich voor hem eerst in een leeg graf met een zweetdoek - anders dan bij Lazarus - terzijde op een bijzondere plek; de tweede keer door de woorden van Jezus aan Maria: "Raak mij niet aan!" en de derde keer door het woorden van Jezus tegen Thomas: "Zalig die niet zien en toch geloven!" Nog steeds heeft Johannes geen opstanding ervaren. Hij heeft erin geloofd, hij heeft het niet met zijn ziel ervaren, zoals hij het sterven van Jezus heeft ondervonden. Tot het kruis waren Johannes en Jezus één. Het kruis verdeelt hen. Jezus gaat verder naar zijn opstanding, Johannes blijft achter in zijn herhaling. Herhaling van het leven van Jezus. Slechts als herhaling van het leven van Jezus kon hij achterblijven. Hij de vriend van Jezus, had zo van Jezus gehouden, dat hij, de ik-loze, noodzakelijkerwijs het Ik van Jezus van Nazareth moest beërven om nog te kunnen leven. En het kruiswoord van Jezus nodigt hem daartoe uit.

Als een uit de doden teruggestuurde, als Lazarus, moest Johannes zichzelf ervaren. Onder deze druk van in het leven terugkeren leeft hij steeds verder terug. Jezus' woord: "Eer Abraham was, ben ik" (Joh. 8, 58) dringt hem steeds verder terug. Tot terugleven gedwongen wordt hij naar het verleden toe steeds ouder. Ouder dan Abraham. Nog verder terug. Tot voor de schepping van de wereld. Daar eerst vindt hij in en bij God het begin van zijn leven-van-Jezus: In den beginne was het woord! Vanuit ongemeten verte begint hij nu te schrijven. Hij, de vanaf het kruis teruggezondene, schrijft zich nu als Jezus' Ik naar het kruis toe. Zijn Jezus was het woord van het begin en het woord werd vlees! En nu voeren zijn eigen woorden hem aan de herhaling van zijn leven voorbij. Al schrijvende bevrijdt hij zich uit de herhaling. Nog weet hij zelf niet wat hij heeft geschreven. Van de vele dingen die er te schrijven waren, konden er maar weinig worden geschreven. Hij sluit af. Maar reeds vermoedt hij het wonder van de selectie:

Ook vele andere tekenen heeft Jezus in tegenwoordigheid van zijn discipelen gedaan,
die niet zijn geschreven in dit boek;
maar deze zijn geschreven opdat gij gelooft dat Jezus is de Christus,
de zoon van God, en opdat gij door het geloof het leven hebt in zijn naam.

Joh. 20, 30-31

Niemand heeft werkelijk gesproken, die niet als eerste naar zijn eigen woorden luistert. De pen rust. Johannes leest. Hij wordt zijn eigen hoorder. Hij ziet de loop van zijn leven, het bereiken van het begin als het proces van zijn eigen ziel. Waar bleef het blijven? In zijn eigen evangelie heeft het zich opgelost. Niets is achtergebleven. Het werd in het proces van de vleeswording van het woord ingelijfd. Zelfs de herhaling aller herhalingen, het tweemaal geleefde leven van de arme Lazarus aan deze zijde van het graf, is veranderd in een beschermende muur tussen Jezus' opstanding en de Griekse onsterfelijkheid. Meer dan tienmaal schreef hij de naam Lazarus. Want "onze vriend Lazarus", dat is het geheim tussen

Jezus en Johannes. Door de vriendschappelijke verstandhouding werd de herhaling overwonnen.

Was het leven van Lazarus niet de gelijkenis van zijn, van Johannes eigen leven? En was het leven van Lazarus niet onontbeerlijk geworden tijdens het schrijven van Johannes? Johannes heeft de gehele weg van Golgotha tot aan het begin van de schepping teruggeleefd om aan het woord van God van Genesis 1, 1 zijn menselijke antwoord te schenken: Het woord werd vlees en woonde onder ons. Zijn vriend Jezus, die onder hen geleefd en geleden had was het begin van de schepping en het begin van alle geschiedenis. En het woord werd vlees.

Uit zijn ter overtuiging van anderen geschreven boek wint Johannes zelf de vrede van zijn ziel. Hij heeft het tot dan toe onzegbare gezegd, onder de druk van het raadsel, dat hij in omgekeerde richting heeft moeten leven. Liefde heeft hem ertoe genodigd als Maria's zoon achter te blijven. Paulus mocht schrijven: Van nu af aan kennen we niemand meer naar het vlees en ook als we Christus naar het vlees hebben gekend, dan kennen we hem nu toch niet meer zo. Johannes was echter zelf Jezus-naar-het-vlees, Jezus van Nazareth krachtens Jezus' kruiswoord. Hij heeft "het leven van Jezus" moeten leven als terugweg om het openbaar geworden oogstfeest van de uitstorting van de Geest Gods met Genesis 1, 1 te verbinden.

Weer neemt Johannes de pen op. Uitdrukkelijk moet hij nog zeggen wat hij uit zijn eigen woorden won. Dan schrijft hij het prachtige tweede slothoofdstuk. Zijn anders-zijn heeft vrucht gedragen. Nu verandert het woord van de gekruisigde Jezus zich in het woord van de opgestane Jezus: "Indien ik wil dat hij blijft, tot ik kom, wat gaat het u (Petrus) aan?" Niet als het kruiswoord kwam dit woord rechtstreeks tot Johannes. Jezus sprak tot Petrus; Johannes was slechts tegenwoordig. Als een niet rechtstreeks aan zijn leven zijn bestemming wijzend woord had hij het gehoord. Zo kon het langzaam in zijn ziel rijpen, tot hij het zelf vernam. "Indien ik wil, dat hij blijft, tot ik kom..." Tientallen jaren heeft hij de andere discipelen overleefd. Waartoe? Opdat hij het begin van alle begin zou vinden: de kracht tot spreken, die niet alleen in God rustte, maar zelf God was; de kracht tot spreken die mensen zocht om zich in hun adem te verdichten tot levenscheppende taal van het geslacht mens.⁵ Wij besluiten:

Dit is de discipel, die van deze dingen getuigt en die dit heeft geschreven; en wij weten, dat zijn getuigenis waarachtig is.

In het 19^e hoofdstuk had er gestaan:

En die dat gezien heeft, die heeft ervan getuigd, en zijn getuigenis is waarachtig en hij weet dat hij de waarheid zegt, opdat gij gelooft.

Joh. 19, 35

Nu komt het blijde wij erbij. Johannes zingt zich van zijn achterblijven vrij. In dit wij is de komst van de Heer vervuld. "Indien ik wil dat hij blijft, tot ik kom..." De Heer is gekomen door de woorden die Johannes zelf schreef. De adelaar is vrij!

---

⁵ Rosenstock-Huessy, Die Sprache des Menschengeschlechts, I, blz.35-36

Toevoeging

Lazarus spreekt geen woord en eerst in spreken is er leven. Waarom spreekt hij niet? Johannes vertelt in zijn evangelie twee grote wonderen van Jezus: de genezing van een blindgeborene in hoofdstuk 9 en de opwekking van Lazarus in hoofdstuk 11. De blinde wordt niet met name genoemd, spreekt echter voortdurend. Lazarus wordt elfmaal met name genoemd, spreekt echter geen woord. Kon hij misschien niet spreken? Maar waarom had Jezus hem daarvan dan niet genezen, zoals hij toch ook anderen van deze kwaal verlost had? Hij kende Lazarus immers, had hem zelfs lief.

Johannes, die het anders niet schuwt details te vertellen, vertelt het ons niet. En toch kan het wel-of-niet-spreken van Lazarus hem niet onverschillig hebben gelaten. Hij weet te goed dat iedere handeling eerst door de taal zijn beslissende bestemming ontvangt. De opwekking van Lazarus moet ook voor Johannes eerst begrijpelijk zijn geworden door het juiste woord daarbij. Maar wiens woord?

Jezus-Lazarus-Johannes vormen een vriendentrio. Lazarus' opwekking komt eerst in Jezus' vriend Johannes aan het woord. Eerst door Johannes wordt het zegbaar en krijgt het de plaats die het verdient. Zonder Johannes zou Lazarus' opwekking louter herhaling van het leven zijn gebleven. Lazarus zelf zou (aangenomen dat hij kon spreken) niets zinnigs over zijn opwekking hebben kunnen zeggen. Voor de voleinding van zijn daad, namelijk dat deze ook tot woord werd, was Jezus op Johannes aangewezen.

En Johannes heeft het voor elkaar gekregen. Hem was het geheim van zijn vriend en Heer helder geworden en hij heeft Jezus dienovereenkomstig zijn uiteindelijke naam gegeven: Het woord! Het steeds verder incarnerende woord. Niets zou voortaan meer in zichzelf rusten. Het woord zou naar achteren en naar voren, naar binnen en naar buiten steeds weer nieuwe verbindingen scheppen, tot niets meer zonder verbinding overbleef, maar God "Alles in allen" zou zijn. Johannes had de kracht van het verder-spreken ontdekt en kon nu ook Lazarus' opwekking ter sprake brengen. Meer dan als stom feit heeft deze voortaan de functie van rugdekking voor Jezus' opstanding.

Verder-spreker mens! Als de zoon des mensen begon hij en als het woord voleindigt hij ons tot Gods geslacht.⁶

---

⁶ Eugen Rosenstock-Huussy, Die Sprache des Menschengeschlechts, II blz. 903